A photograph showing a female teacher with glasses and a white shirt sitting at a desk with a young female student. They are both looking at a book or paper on the desk. The teacher is holding a green pencil. The student is also holding a pencil and looking down at the work. There are several colored pencils and a pair of glasses on the desk. The background is a window with greenery outside.

„Sėkmė visur ir visada
priklauso nuo dviejų sąlygų:
teisingai nustatytų galutinių tikslų
ir surastų atitinkamų priemonių,
vedančių į galutinį tikslą“.

Aristotelis

SĖKMINGAS MOKYMASIS – KAI VEIKIAME DRAUGE

Mokiniam, jų tėvams ir mokytojams

2020

KAUNO PEDAGOGINĖ PSICHOLOGINĖ TARNYBA

Kauno pedagoginės psichologinės tarnybos psichologinio konsultavimo skyriaus specialistų paruoštame leidinyje, skirtame mokiniams, tėvams ir mokytojams, apžvelgiamos asmenybės ir socialinės aplinkos sąlygos, padedančios užtikrinti sėkmingą vaiko psichosocialinės raidos mokykliniame amžiuje uždavinių įgyvendinimą.

Gyvenimo laikotarpis, kurį kiekvienas vaikas praleidžia mokydamasis mokykloje yra pakankamai ilgas, jo metu vaikas išgyvena tris psichosocialinės raidos stadijas ir įveikia tris raidos krizes. Nuo šių augimo krizių sėkmingo įveikimo priklauso asmenybės iniciatyvumas, gebėjimas planuoti savo gyvenimą ir veiklą, gebėjimas prisiimti atsakomybę už savo gyvenimą, tikslingumas, kompetencijos siekis, savigarba bei savimonė. Mokinio artimoji socialinė aplinka (tėvai ir mokytojai) atlieka labai svarbų vaidmenį šiame augimo procese ir gali reikšmingai prisidėti prie jo sėkmės.

Leidinyje pateikiamos rekomendacijos visoms trimis ugdymo(si) proceso dalyvių grupėms (mokiniams, tėvams, mokytojams), kurios, kaip tikimės, padės patirti daugiau sėkmės, sprendžiant svarbius asmenybės augimo uždavinius.

Direktorė
Raimunda Žiulytė

MOKINIAMS

SĖKMINGAS MOKYMASIS.

Kas priklauso nuo tavęs?

Labas! Norime padiskutuoti su tavimi apie mokymąsi.
Paskyręs(-usi) tik 20 minučių savo laiko, gali turėti
naudos, kurios vertė bus nepamatuojamai didesnė.
Pabandome?

01.

Ar kada pagalvojai, koks yra tavo mokymosi stilius?

Stilius – tai tavo būdas kažką daryti savaip, tavo išskirtinumas, tavo originalumas.

Geras stilius – visa tai, kas ne tik pabrėžia tavo skonį, bet yra tau tinkama ir patogiu.

Pažiūrėkime, kas tau padeda moksle?

Perskaityk idėjas ir pasižymėk plusais tas, kurios tau atrodo artimos. Kad būtų aiškiau, vadovaukis pateiktais pavyzdžiais apie Andų kalnus.

Ar tau lengviau mokytis, kai pamatai?

Pvz., tau lengviau mokytis apie Andų kalnus, kai matai jų vaizdus prieš save kompiuterio ekrane. Gal praverstų juos nusipiešti ir pasikabinti ant sienos?

Ar tau lengviau mokytis, kai išgirsti?

Pvz., tau lengviau, kai balsu skaitydamas(-a) tekstą iš vadovėlio įsirašai į telefoną ir gali jį klausyti. Gal norėtum išgirsti Andų kalnų gyvūnų skleidžiamus garsus?

Ar tau lengviau mokytis, kai prisilieti?

Pvz., kažin ką jauti liesdamas uolieną? Gal turi namie akmenų, kuriuos galėtum liesti mokydamasis(-i)?

Ar tau lengviau mokytis, kai viskas labai logiška ir matematiška?

Pvz., tau padeda schemas, kur gali užsirašyti faktus: kalnai turi savo aukštį, plotą ir net amžių! Ar tau padeda mokytis galvojimas apie tai, ką veikia Andų kalnuose konkretūs gyvūnai? Kodėl ten būtent toks klimatas? Kodėl ir kaip ten gyvenantys žmonės sugebėjo prisitaikyti prie gamtos sąlygų?

Ar tau padeda kitų žmonių stebėjimas ir pokalbiai su jais?

Pvz., ką tavo šeimos nariai žino apie Andų kalnus? Gal būtų smagu jiems perteikti pagrindines žinias ir padiskutuoti apie netikėtus faktus?

Ar tau padeda, kai visą informaciją „perleidi per save“ ir jungi su jau turimomis žiniomis?

Pvz., ar norėtum gyventi Anduose? Kodėl? Kaip gali pritaikyti savo žinias apie ekologiją bei zoologiją mokydamasis(-i) apie šiuos kalnus? Gal tau padėtų trijų pagrindinių dalykų, kuriais papildei savo žinias mokydamasis šią temą, įvardinimas?

O kaip būtų, jei pamėgintum sujungti kelis stilius? Pvz., šiandien tau reikia mokytis apie Andų kalnus, o labai nesinori... Tavo kambarys per pusvalandį pavirto mini Andų kalnais. Priešais stalą lentoje prisegtos dvi atspausdintos patikusios Andų kalnų nuotraukos. Rankoje akmenukas iš vasaros kelionės, o tu su nedidelėmis pauzėmis įrašinėji tai, ką skaitai iš vadovėlio. Vakare dar perklausysi šią medžiagą, kai išėsi pasivažinėti dviračiu.

Kyla naujų minčių apie tavo mokymosi stilių? Iš karto pasižymėk jas, nes geros mintys kartais pabėga ir pasislepia, o tada tenka iš naujo jų ieškoti.

02.

Tavo galios

Ar treniruoji bei stiprini savo motyvacijos ir pasitikėjimo raumenis?

Motyvacija – kai tau norisi atlikti tai, ką darai, kai matai prasmę to, ką darai, kai niekas negali tavęs sulaikyti.

Pasitikėjimas savimi – tai tikėjimas, kad moki ir gali kažką padaryti, žinojimas, kad įveiksi sunkumus, mokėjimas pripažinti savo klaidas ir jas taisyti.

Štai skalės, kuriomis pamatuosi savo mokslo galias ir rasi patarimų, kaip jas stiprinti. Kiekvienoje skalėje kryžiuku pažymėk vietą, kur jautiesi esantis(-i). Jei matai, kad tau reikia sustiprėti, pasinaudok siūlomais patarimais.

Aš mokausi, nes...

...liepia tėvai ir nenoriu gauti blogo pažymio.

...kaupiu žinias ir patirtį savo gyvenimui.

Kaip gali save pastiprinti

- Prisimink, kad kuo daugiau žinių ir patirties būsi sukaupęs(-usi), tuo daugiau profesinių galimybių (pasirinkimų) turėsi baigęs(-usi) mokyklą.
- Rask, kaip įgytas žinias gali pritaikyti kasdiniame gyvenime.

Kai man neįdomu, ...

... nesistengiu, atidėliju užduotis.

...ieškau sau tinkamo mokymosi stiliaus ir žinau, kad sunkumas laikinas.

Kaip gali save pastiprinti

- Didesnes užduotis suskaidyk dalimis, pasidžiauk įveikęs(-usi) kiekvieną jų.
- Pasitelk tau žinomus greitesnio išmokymo būdus.
- Laikykis susidaryto plano.
- Atlikęs(-usi) neįdomią veiklą, atsilygink sau malonia veikla (pasiklausyk mėgstamos dainos, suvalgyk ką nors skanaus ir pan.).

Laikas, kurį skiriu savarankiškam mokymuisi, ...

...nepastovus, dirbu tada, kai yra būtina.

...kasdienis, laikausi susidaryto laiko grafiko.

Kaip gali save pastiprinti

- Pasidžiauk kasdien išmoktais papildomais dalykais.
- Pasidalink savarankiškai įgytomis žiniomis su tau svarbiais žmonėmis.
- Atmink, kad nuoseklumas kuria įprotį, nes įprasta veikla reikalauja mažiau pastangų.

Kai susiduriu su sunkumais, ...

...apleidžiu užduotis.

...žinau, kad susitvarkysiu, net jei iš karto nematau sprendimo.

Kaip gali save pastiprinti

- Pasidžiauk tuo, ką nuveikei, nepriklausomai nuo sėkmės.
- Prisimink palengvėjimo pojūtį po atlikto nelengvo darbo.

Kai gaunu blogą pažymį, ...

...noriu kuo greičiau jį užmiršti.

...domiuosi savo klaidomis ir galimybėmis jas ištaisyti.

Man reikia sustiprėti

Esu pakankamai stiprus(-i)

Kaip gali save pastiprinti

- Gavęs(-usi) blogą pažymį pasvarstyk, ką galėjai padaryti geriau.
- Primink sau, kad mokymosi be klaidų nebūna.
- Prašyk savo komandos (žiūrėk žemiau esančius skyrius) pagalbos.

Kai trūksta laiko, ...

...nedarau nieko.

...atlieku tiek, kiek galiu.

Man reikia sustiprėti

Esu pakankamai stiprus(-i)

Kaip gali save pastiprinti

- Trūkstant laiko nusistatyk, kiek gali išmokti, ir kuo mažiau jaudinkis dėl to, ko negali.
- Patikėk, kad išmokti bent kažką (mažiau nei reikia) yra kur kas geriau nei neišmokti nieko.
- Neužmiršk poilsio.

03.

Jausmai, kurie tave „veža“ mokantis

Jausmai daro didžiulę įtaką mokymuisi. Teigiami jausmai gali paskatinti produktyvumą, o neigiami - kliudyti mokytis.

***Jausmai** – tai tavo savijauta, reakcija į aplinką, tai, kas padeda tau gyventi.*

Kaip pasinaudoti jausmų teikiama energija?

Atpažink savo jausmą. Pamėgink įvardinti, ką dabar jauti, kai galvoji apie savo mokymąsi? Pabrauk tinkamus jausmus.

- Teigiamų jausmų pavyzdžiai: laimingas(-a), pasitikintis(-i), optimistiškas(-a), susidomėjęs(-usi), drąsus(-i), užtikrintas(-a), įkvėptas(-a).
- Neigiamų jausmų pavyzdžiai: pykstantis(-i), prislėgtas(-a), sutrikęs(-usi), bejėgis(-ė), išsigandęs(-usi), įskaudintas(-a), liūdnas(-a), nuobodžiaujantis(-i), tingintis(-i).

Prisiimk atsakomybę už savo savijautą.

- Jei išgyveni neigiamus jausmus, papasakok žmogui, kuriuo pasitiki, kaip jautiesi. Venk kaltinimų kitiems dėl savo jausmų. Pastebėk, kaip tavo veiksmai daro įtaką savijautai. Ar yra dalykų, kuriuos darydamas(-a) jautiesi geriau? Galbūt yra ir tokių, kuriuos darydamas(-a) jautiesi prasčiau?

Išsikelk tikslą: pasinaudoti tuo, kas gera, keisti tai, kas slegia, ir priimti tai, ko negali pakeisti.

„Paleisk“ neigiamus jausmus papasakodamas(-a) apie juos ir apsvarstyk, koks tavo elgesys juos keičia. Priimk tą dalį, kurios šiandien negali pakeisti – mes negalime ir neturime kasdien būti produktyvūs.

04.

Kam patikėsi vairuoti savo gyvenimą?

Visi turi teisę priimti sprendimus dėl to, kaip gyvens. Kartais mums trūksta žinių ir tada konsultuojamės su reikiamos srities specialistais. Kas yra tavo specialistų komanda?

Dalyvavimas mokymosi problemų sprendime – savarankiškumo požymis, atsakomybė, reikiamų veiksmų planavimas ir atlikimas.

Iššūkiams įveikti dažnai reikalinga komanda. Įtrauk į savo komandą tuos, kurie tau reikalingi mokymosi iššūkiams įveikti: mokytoją, auklėtoją, mamą, tėtį, brolių, seserį, draugą(-ę), bendraklasį (-ę), psichologą(-ę), socialinį(-ę) pedagogą(-ę), trenerį(-ę).

O kaip tu pats(-i)? Kokį vaidmenį sau skirsi šioje savo komandoje? Kad komandos veikla būtų koordinuota, jai reikalingas vadovas – manome, kad tu pats(-i) geriausiai sugebėsi vadovauti savo komandai. Norime tau duoti kelis patarimus, galinčius padėti būti puikiu(-e) vadovu(-e) – dauguma juos išmėginusių mokinių teigia, kad pokyčius mato jau kitą savaitę. Perskaityk patarimus ir pasižymėk tuos, kuriuos galėtum pritaikyti savo mokymosi procese.

- Palaikyk gerus santykius su savo komandos nariais.
- Mokytojas(-a) yra pats svarbiausias tavo komandos narys. Jis/ji tau labai reikalingas(-a). Pasistenk padėti savo mokytojui(-ai) ir jis/ji padės tau.
- Atrask tris teigiamas savo mokytojo(-s) savybes.
- Žmonės yra skirtingi. Kiekvienoje mokykloje yra ir švelnesnių, ir griežtesnių mokytojų. Nepriimk to asmeniškai. Nesutarimai žmonėms bendraujant yra neišvengiami. Kai jie atsiranda, svarbu atskirti problemą nuo žmogaus.
- Nepraleisk nė vienos pamokos.
- Turėk visas reikiamas mokymosi priemones.
- Susikaupk prieš pamoką ir nusiteik išmokti 2-3 naujus dalykus.
- Nepertraukinėk ir netrukdyk pamokos.
- Skirk dėmesio namų darbams (kaip tai padaryti, skaityk kitoje dalyje).
- Nesijaudink dėl rezultatų, kai rašysi kontrolinį darbą. Tiesiog parodyk, ką tau pavyko išmokti.
- Stenkis neatstumti nė vieno(-s) bendraklasio(-ės), kai jis/ji prašo tavo pagalbos. Susilaikyk nuo bet kokių patyčių ar pritarimo joms.
- Žinok savo klaidas ir nepalik jų neištaisyty.
- Dalyvauk mokyklos gyvenime, nes mokykla - ne tik mokymasis.
- Mokėk trimis sakiniais įvardinti savo tėvų lūkesčius tavo atžvilgiu.

05.

Ką veiki po pamokų?

Kaip tau sekasi paskirstyti poilsio ir darbo laiką namuose? Ar žinai, kad netinkamas poilsis nepadeda atgauti jėgų ir netgi gali varginti?

Tikras poilsis – jėgų atgavimas, nerutinė veikla, po kurios lengviau grįžti prie savo darbų.

Kaip tu ilsiesi? Įrašyk mėgstamus būdus ilsėtis

.....
.....
.....
.....

Ilsintis labai svarbūs trys aspektai: fizinis aktyvumas, įkvepiantys pomėgiai ir bendravimas su draugais. Remdamasis(-i) šiuo apibūdinimu, įvertink savo mėgstamus būdus ilsėtis – kiek juose dera visi trys dalykai?

Namų darbai daro didelę įtaką sėkmingam mokymuisi. Tai įprotis, kuris bus reikalingas tolimesniame gyvenime.

Namų darbai – žinių papildymas ir sisteminimas, savarankiško darbo įgūdžiai, pareiga, kurios atlikimas suteikia galimybę ramiai ilsėtis.

Dalykai, kuriuos siūlome apsvarstyti, kai namų darbų atlikimą mėgini padaryti efektyvesnį:

- **Geriausia dirbti kasdien tuo pačiu laiku.** Susidaryk dienvakšę, kurioje paskirk pastovų laiką namų darbams. Jei nėra nieko užduota, tobulink save dirbdamas(-a) papildomai. Stenkis kasdien užpildyti visą suplanuotą laiką.
- **Skirk dėmesio aplinkai, kurioje dirbi.** Prieš darbą susitvarkyk stalą, stenkis palaikyti tvarką stalčiuose. Tvarkinga aplinka – pusė darbo.
- **Išmok planuoti darbus.** Žymėkis darbus, kuriuos turi atlikti. Pamėgink prognozuoti jų atlikimui reikalingą laiką. Kai dirbsi, galbūt norėsi pradėti nuo lengvesnių užduočių. Kasdienis darbas ir planavimas tau leis tolygiai paskirstyti krūvį ir nepervargti.
- **Turėk tikslą.** Tikslas motyvuoja ir leidžia pasimatuoti rezultatus. Žinok savo pažymių/įvertinimų vidurkį. Galbūt norėtum jį pagerinti? Išsikelk realų tikslą ir stebėk, kaip su kiekvienu gautu įvertinimu kinta tavo mokymosi vidurkis. Gal turi minčių, ką norėtum veikti baigęs(-usi) mokyklą? Parink nuotrauką, kuri atspindi tavo svajonę, ir ją pasikabink netoli darbo vietos.
- **Neatidėliok veiklų, kuriems atlikti trūksta žinių.** Išskaidyk darbą smulkesniais etapais. Pagalvok, kas galėtų tau padėti užpildyti žinių spragas?

Paruošė:

Psichologė Raminta Radzevičiūtė – Porutienė
Psichologas Tomas Porutis

Kā daryti, jei norite padēti savo vaikams sēkmingai mokytiis bei ņveikti sunkumus

Būna, kad tēvai nežino, ko griebtis, kai iš savo mokyklinio amžiaus vaikų išgirsta: „Neturiu jokio noro“, „Mokykla – nesāmonē“, „Mokytojai kvaili, ņzduviniai nenormalūs“ ir pan. Kartais tēvai nerimauja, kad vaikā reikia ilgai raginti, kol jis atsisēda prie rašomojo stalo ruošti namū darbū... Bet ir pradējēs dirbti jis skuba, daro atmestiniai, nesigilina ņ ņzduotis, bando kuo greičiau „atsiskaityti“ tēvams. Arba sēdi atsivertēs vadovēlņ ir žiūri pro langā. Arba skundžiasi, kad nesupranta... Arba padarēs klaidā nesuvaldo kilusių pykčio, nusivylimo emocijū ir šveičia knygas nuo stalo... O būna, kad vaikas sēdi prie knygū ilgai, tēvai jam padeda, bet išmokti ņzduotū dalykū vaikui niekaip nesiseka... Dar būna, kad namuose jis moka, o nuējēs ņ mokyklā viskā pamiršta...

01.

Auklėjimo stilius ir mokymosi sėkmė

Dėl kokių priežasčių vaikas neturi noro mokytis ar jį praranda? Kokią įtaką tėvų lūkesčiai, auklėjimo stilius turi mokymosi motyvacijos formavimuisi? Sėkmingam vaikų mokymuisi įtakos turi daugelis veiksnių. Vienas iš jų - kaip su vaiku bendraujama šeimoje, kokie yra tėvų auklėjimo metodai bei stiliai. Manoma, jog tėvų elgesys su vaikais skiriasi keturiais auklėjimo aspektais:

1. reikalavimai ir kontrolė,
2. drausminimas,
3. tėvų ir vaikų bendravimas,
4. šiluma ir artumas (jautrumas) vaikui.

Autoritarinis auklėjimo stilius

Autoritarinio auklėjimo stiliaus tėvai reiklūs ir valdingi, verčia vaikus laikytis griežtų taisyklių, reikalauja iš jų visiško paklusnumo. Jie tikisi, kad vaikai vykdys jų nurodymus be jokio paaiškinimo. Jei vaikai nepaklūsta ar suklysta, drausminimui valdingi tėvai naudoja bausmes. Geri vaiko poelgiai vertinami kaip tarsi savaime suprantami. Remdamiesi savo vertybėmis ir turėdami savo tikslus, autoritarinio auklėjimo stiliaus tėvai kelia aukštus reikalavimus savo atžaloms neatsižvelgdami į vaiko poreikius ir interesus. Tokie tėvai bijo parodyti švelnumą, nėra jautrūs savo vaikams. Autoritariškų tėvų vaikai būna paklusnūs, gali gerai mokytis, tačiau jiems trūksta savarankiškumo, savigarbos, socialinės kompetencijos, pasiekimų motyvacijos, jie nėra laimingi.

Autoritetinis auklėjimo stilius

Autoritetinis auklėjimo stilius reiškia, kad tėvai vaikams yra ir reiklūs, ir jautrūs. Jų vadovavimas ir nurodymai yra aiškūs, pagrįsti argumentais. Tėvams labai svarbu, kad vaikas suvoktų savo elgesio pasekmes. Jie tvirtai laikosi savo žodžio ir suteikia laisvę vaikui pačiam pasirinkti ir prisiimti atsakomybę už savo sprendimus. Suaugusiųjų ir vaikų bendravimas pagrįstas ne drausminėmis nuobaudomis, o bendradarbiavimu, šiltais, palaikančiais santykiais. Auklėjami tokiose šeimose vaikai jaučiasi laimingi, pasitiki savimi, yra atsakingi, savarankiški, daug pasiekia.

Liberalus auklėjimo stilius

Liberalaus auklėjimo stiliaus tėvai yra jautrūs ir nereiklūs vaikams. Jie su vaiku yra šilti, priimantys, palaikantys, bet mažai kontroliuojantys. Tokie tėvai vaikams kelia labai nedaug reikalavimų, retai juos drausmina, neskatina atsakyti už savo elgesį, vengia konfrontuoti su probleminiu vaikų elgesiu. Šeima, kurioje nėra aiškių taisyklių, atrodo gana chaotiška. Tokių tėvų vaikų prastesnė socialinė kompetencija, jie beveik neorientuoti ko nors pasiekti, dažnai turi problemų mokykloje.

Atsainus auklėjimo stilius

Atsainaus auklėjimo stiliaus tėvai mažai įsitraukia ir palaiko bei menkai kontroliuoja vaikus. Jie abejingai reaguoja į savo atžalas ir mažai iš jų reikalauja, nesirūpina savo vaikų elgesiu, nes paprastai būna užsiėmę savo reikalais. Nors šie tėvai patenkina vaiko bazinius fiziologinius poreikius, jie yra nutolę nuo vaiko socialinio, emocinio, intelektualinio gyvenimo. Tokiose šeimose ribotas bendravimas tarp suaugusiųjų ir vaikų, šiems paprastai trūksta savitvados, jie nepasitiki savimi, turi žemą pasiekimų motyvaciją.

Nenuoseklus auklėjimo stilius

Nenuoseklus auklėjimo stilius yra tuomet, kai šeimoje tarp tėvo ir motinos nėra vieningo susitarimo, jie naudoja skirtingas auklėjimo strategijas. Vaikai saugiausiai jaučiasi, kai namuose vyrauja aiškios taisyklės, nori žinoti, kas jų laukia – kokie apdovanojimai, jei stengsis, ir kokie nemalonumai, jei elgsis priešingai. To neįmanoma pasiekti, jei tėvai renkasi skirtingas auklėjimo strategijas. Jei vienas iš tėvų už neigiamą pažymį griežtai baudžia, o kitas tokį įvertinimą ignoruoja, vaikas jaučiasi pasimetęs, sutrikęs. Vaikai iš tokių šeimų dažnai turi elgesio problemų, jiems būdingas impulsyvumas, trūksta savikontrolės įgūdžių, sunku laikytis taisyklių, disciplinos.

Tėvams būtų pravartu paanalizuoti savo bendravimą su vaiku ir pabandyti suprasti, koks yra jų dominuojantis auklėjimo stilius, kiek jis efektyvus, ką tėvai galėtų keisti, ką naujo galėtų išmokyti, pabandyti, kad padėtų savo vaikui stiprinti mokymosi motyvaciją. Apžvelgus tėvų auklėjimo stilių apibūdinimus matome, kad labiausiai pasitikintys, lengvai bendraujantys, turintys socialinę kompetenciją, aukštą pasiekimų motyvaciją, sėkmingiausi yra vaikai, kurių tėvai laikosi autoritetinio auklėjimo nuostatų.

02.

Tėvų lūkesčiai ir vaiko galimybės

Vaikui pradėjus lankyti mokyklą tėvai tikisi, kad šiam mokykla patiks, kad vaikas noriai lankys pamokas, uoliai ir sėkmingai mokysis, stengsis atlikti visas užduotis ir sieks kuo geresnių rezultatų. Dažnai tokie tėvų lūkesčiai pateisinami. Lūkestis, kad vaikas gerai mokysis, yra naudingas jam, nes parodo tėvų tikėjimą vaiko gebėjimais.

Tėvai dažnai dideles viltis deda į savo vaikus, nes patys turi neišsipildžiusių svajonių ar nerealizuotų lūkesčių. Tuomet kyla pavojus, kad vaikui bus keliami per dideli reikalavimai. Vaikas nori įtikti savo tėvams, taigi tokia situacija jį verčia nerimauti, nuvertinti save, išgyventi kaltės jausmą.

Tėvų lūkesčiai dėl vaiko mokymosi turėtų būti pagrįsti realiomis vaiko galimybėmis, ypač renkantis sustiprintas mokymo programas (reikalavimai turėtų atitikti vaiko gebėjimus).

Pirmokų tėvai dažnai tikisi, kad jų vaikas nuo pat pirmų dienų mokykloje bus sėkmingas. Tačiau adaptacija gali užtrukti kelis mėnesius, o kartais ir ilgiau. Todėl tėvai vaikams turėtų stengtis sukurti namuose atpalaiduojančią aplinką, įtraukti vaiką į nusiramimą teikiančias veiklas.

Svarbu suprasti, kad ne visi vaikai gali būti pirmūnai ir tai yra normalu. Tėvai turėtų kreipti dėmesį į vaiko pastangas ir vertinti jas. Verta pasitikrinti, ar tėvų lūkesčiai vaiko mokymosi atžvilgiu yra adekvatūs jo galimybėms ir ar dera su paties vaiko poreikiais bei lūkesčiais.

Tėvų uždavinys – padėti vaikui išmokti mokytis. Vaikas turi išmokti paprašyti tėvų pagalbos, kai jos būtina, tačiau laukti ir tikėtis pagalbos nuolat, nusimesti bet kokią atsakomybę už savo namų darbus, yra labai prastas įprotis. Tyrimai rodo, jog dauguma žmonių turi savitą mokymosi stilių ir būtent jis padeda informaciją įsisavinti geriausiai. Tėvai taip pat gali padėti vaikui rasti ir vystyti individualų mokymosi stilių.

Svarbu įvertinti, ar vaiko dienos tvarkė ir jo užimtumas atitinka sveikatai palankų režimą. Namų darbų ruošą turėtų baigtis ne vėliau kaip 20 val., užtrukti ne ilgiau kaip 1,5-2 val. pradinukams ir 2-3 val. vyresniems mokiniams. Mokantis reikalingos pertraukėlės pajudėti, pereiti nuo vieno dalyko užduočių prie kitų. Patartina reguliariai laikytis režimo, atitinkančio vaiko amžių. Veiklos įvairovė stimuliuoja protinę veiklą, todėl netikslinga atsisakyti mėgstamų vaiko būrelių ar treniruočių argumentuojant, kad vaikas nespėja atlikti namų darbų, pasiruošti pamokoms.

03.

Aukšta mokymosi motyvacija = sėkmingas mokymasis

Kaip tėvai gali padėti savo vaikams neprarasti mokymosi motyvacijos? Mokymosi motyvacija, susidomėjimas, noras sužinoti, išmokti, pastangos to siekiant yra vienas svarbiausių mokymosi sėkmės veiksnių. Be motyvacijos patirti sėkmę mokantis – misija neįmanoma. „Mokymasis be motyvacijos – kaip valgymas be skonio pojūčio“[6].

Kad vaikas turėtų aukštą mokymosi motyvaciją, būtina patenkinti tris poreikius: autonomijos, kompetencijos ir ryšių su svarbiais žmonėmis palaikymo. Tai reiškia, kad:

- vaikas turi turėti galimybę (bent iš dalies) pasirinkti, ką ir kaip mokytis; jausti, kad sugebės mokytis;
- patirti, kad jo mintys ir jausmai yra svarbūs kitiems, kad jie yra suprantami ir priimami, kad jis pats jiems rūpi.

Be to, svarbu suprasti vaiko prastos motyvacijos mokymosi atžvilgiu priežastis:

- ar tai per aukšti, neadekvatūs tėvų lūkesčiai;
- ar tai silpni gebėjimai pažintinei veiklai;
- ar tai emocinio pobūdžio rūpesčiai nukreipia jo mintis kita linkme;
- ar tai labiau išreikšti jo polinkiai sportui ar menams nei pažintinei veiklai.

Kai gebėjimų trūksta, tėvai turėtų peržiūrėti ir sumažinti savo lūkesčius bei teikti reikiamą pagalbą savo vaikui. Kai gebėjimai per dideli, vaikas nuobodžiauja, todėl tikslinga sudaryti sąlygas, kad jis gautų sudėtingesnių, įdomesnių, skatinančių kūrybinį mąstymą užduočių bei galėtų eksperimentuoti. Daug svarbiau vertinti vaiko įdėtas pastangas nei priekaištauti dėl pažymio.

Į ką verta atkreipti dėmesį, kad vaikams Jūsų pagalba būtų efektyvi:

1 Nustatykite patikimas, meile pagrįstas ribas. Sudarykite su vaiku aiškią jo dienotvarkę: kada laikas keltis, kada ruošti pamokas. Iš anksto aptarkite taisykles, kas nutiks, jeigu vaikas ar jūs nevykdysite susitarimų, ir to laikykitės. Išlikite nuoseklūs.

2 Būkite sąžiningi su savimi ir savo vaiku, nebijokite įvardinti tikrųjų savo jausmų, nemeluokite, kad mokytis visada yra lengva ir smagu. Mokytis kartais gali būti ir sunku, ir nuobodu, tačiau verta stengtis.

3 Nereikalaukite visuomet viską atlikti. Kartais pakanka, kad namų darbai paruošti „gana gerai“, o ne „puikiai“. Neužmirškite, kad mokosi ir mokytojo įvertinimus gauna jūsų vaikas, o jūs pats/i jau esate baigę mokyklą...

4 Turėkite kantrybės, jei ne viskas iš karto pavyksta, padrąsinkite vaiką, kad iš savo klaidų galima pasimokyti, o jo pastangos yra labai svarbios ir vertingos. Pratinkite patį vaiką pasitikrinti atliktą darbą. Būdų ištaisyti klaidas ieškojimas – vertinga mokymosi patirtis.

5 Pasirūpinkite, kad jūsų vaikas turėtų sąlygas namuose ramiai mokytis – atskira, pastovi darbo vieta, tyli, rami aplinka, tvarkingos reikiamos priemonės mokymosi užduotims atlikti (galima naudoti „Netrukdyti“ kortelę ant durų), kad broliai, sesės, kiti šeimos nariai neblaškytų, kai kuriems vaikams tinka negarsus muzikinis fonas.

6 Pažinkite savo vaiką, jo charakterį, asmenybę, jo galias ir problemas, jo mokymosi stilių. Išsiaiškinkite, kokiais būdais jis lengviau išmoksta – ar prisimindamas vaizdus, ar klausydamas kitų žodinių paaiškinimų, o gal vaikščiodamas po kambarį ar gulėdamas ant grindų? Tik tėvai gali geriausiai pažinti savo vaiką, nes kiekvienas iš mūsų esame unikalūs ne tik išvaizda, bet ir savo asmeninėmis savybėmis bei gebėjimais. Leiskite vaikui pasirinkti jam priimtina mokymosi būdą.

7 Pasitikrinkite savo pačių požiūrį į mokymąsi mokykloje, pastebėkite, kaip kalbate apie mokytojus, apie mokyklą su kitais šeimos nariais, su savo giminaičiais, draugais, kai jums atrodo, kad vaiko nėra šalia ir jis negirdi. Pripažinkite sau, kad kartais pasakote, jog „mokytojai nekompetentingi“, kad „mokėtės chemijos, bet jums jos gyvenime nereikėjo“, kad „vaiko mokykliniuose vadovėliuose pilna nesąmonių užduočių“... Neklaidinkite savęs, kad vaikas to „negirdi“, vaikai kaip kempinės sugeria viską...

8 Padėkite savo vaikui nusiteikti mokymuisi. Pabandykite susikurti maloniai nuteikiančius ritualus: prieš mokantis išgerti puodelį „proto jėgos“ arbatos, suvalgyti riešutų, vaisių užkandį (maistas smegenims). Pasirūpinkite, kad darbo vieta būtų tvarkinga, kad nebūtų pašalinių, dėmesį nukreipiančių daiktų. Galima pasiūlyti vaikui „laimę nešantį talismaną“ – tai galėtų būti nedidelė figūrėlė ar kitoks objektas, kuris vaikui būtų kaip simbolis, padedantis įveikti mokymosi sunkumus.

9 Sukurkite mokymosi ritmą – pastovus mokymosi laikas, prie kurio vaikas įpranta, sumažina prieštaravimų, atsiliepinimų ir ginčų pavojų. Su vaiku aptarkite, išbandykite, kada jam geriausiai atlikti namų darbus (iškart po mokyklos, po žaidimų lauke, vakare...) Atsižvelkite į lankomų būrelių grafiką. Laiko planavimo įgūdžiams formuoti labai tinka savaitės kalendorius, kur galima susirašyti visas numatomas savaitės veiklas ir jų laiką. Neužmirškite poilsio, laisvalaikio, malonių užsiėmimų.

10 Pagalbos atliekant namų darbų užduotis teikite ne daugiau negu jos reikia vaikui. Pasitikėkite vaiko gebėjimu įveikti užduotį, padrąsinkite jį ir leiskite veikti pačiam. Pasiūlykite pirma atlikti lengvesnes užduotis, sunkiausias pasilikti pabaigoje, nepamirškite pertraukėlių. Daugiau tėvų pagalbos gali prireikti, kai vaikas turi mokymosi spragų (pvz., dėl ligos praleido pamokas) arba kai mokytojas skyrė namų darbą atlikti kartu su tėvais.

11 Atraskite laiko pokalbiams su savo vaiku, išklausykite, kas džiugina jūsų vaiką ir kokius dalykus mokydamasis jis nerimauja. Stebėkite savo vaiko mokslo pažangą. Akcentuokite jo paties pasiekimus, pažangą, nelyginkite su klasės draugais ar broliais/sesėmis.

12 Paskatinkite savo vaiką išsirinkti vieną ar daugiau teigiamų posakių ir visiškai sąmoningai juos kartoti mintyse arba garsiai, kad sutramdytų tingėjimą/nenorą mokytis. Taip pat naudinga posakius užrašyti ir pakabinti kambaryje matomoje vietoje, kad vaikas galėtų juos nuolat skaityti ir įsisąmoninti:

Neatidėliok, o greičiau pradėk.

Noriu – vadinasi galiu.

Viską galiu įveikti savo jėgomis.

Gera pradžia – pusė darbo.

Kliūtys man gali padėti sustiprėti.

Problemos yra tam, kad jas išspręstum.

Vaikas pats gali susigalvoti savaitės, mėnesio šūkj, kurį užrašęs ant lapo gali pritvirtinti virš rašomojo stalo.

Sakykite savo vaikui:

**MAN TU
PATINKI TOKS,
KOKS ESI.**

**TU ESI NUOSTABUS VAIKAS IR
SMAGU MATYTI, KAIP IR TOLIAU
KIEKVIENĄ DIENĄ TOBULĖJI.**

Aš myliu tave
ir visai nesvarbu,
kokie tavo
pažymiai.

04.

Tėvai ir mokytojai: ko reikia sėkmingam bendradarbiavimui

Tėvų ir mokytojų susikalbėjimas ir vieni kitų supratimas - labai svarbus veiksnys vaiko mokymosi sėkmei. Labai svarbu, kad tėvai su mokytojais bendrautų pozityviai nusiteikę, eitų į mokyklą ne tik tuomet, kai būna kviečiami, bet ir savo iniciatyva pasidomėtų vaiko gyvenimu joje. Į susitikimą su pedagogais tėvai turėtų eiti ne bijodami išgirsti apie vaiko probleminę elgesį ar prastą mokymąsi, bet būtų nusiteikę kolegialiam problemų sprendimui.

Abipusė suaugusiųjų pagarba, etiškas bendravimas, gebėjimas išklausyti ir išgirsti kito nuomonę tampa mokiniui geru, sektinu pavyzdžiu, padedančiu saugiai jaustis mokyklinėje aplinkoje, stiprinančiu pasitikėjimą aplinkiniais bei pačiu savimi. Tai skatina pozityviau žvelgti į mokymosi procesą, stabilizuoja emocinę būseną, mažina elgesio problemų, gerina rezultatus.

Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros 2012 m. atlikto tyrimo analizė rodo, kad tėvų įsitraukimas į ugdymo procesą yra glaudžiai susijęs ne tik su mokymosi pasiekimais, bet ir su mokinio daroma pažanga.

Aktyviai, sistemingai ir nuosekliai dalyvaukite mokyklos gyvenime, išsakykite savo nuomonę, siūlykite savo idėjas, kaip tobulinti išskylančių bendravimo ar kitokio pobūdžio problemų sprendimą.

Atminkite, kad bendradarbiavimui palanki dirva – lygiaverčiai partnerių santykiai, t.y. tėvai ir mokytojai turėtų būti lygiavertėse pozicijose kryptingai sprenddami vaiko-mokinio sėkmingo mokymosi klausimą.

Prieš eidami į mokyklą, apgalvokite, ką pats(-i) norite pasakyti ar išsiaiškinti, pasidarykite klausimų sąrašą, numatykite pokalbio eigą, apmąstykite, kokius svarius argumentus pateiksite.

Kantriai ir nepertraukdami pašnekovo (mokytojo) išklausykite tai, ką jis turi pasakyti; neskubėkite nei pritarti, nei prieštarauti, geriau pasitikslinkite pakartodami savais žodžiais, ką išgirdę, ar teisingai supratote esmę.

Padėkokite už suteiktą informaciją.

Ramiai išsakykite savo nuomonę ar poziciją aptariamam klausimui.

Remkitės vaiko stiprybėmis, parodykite pasitikėjimą ir tikėjimą savo vaiku, aptarkite, kokia konkreti pagalba jam galėtų būti reikalinga ir kaip ją užtikrinti.

Išgirdę priekaištus, kaltinimus ar nepasitenkinimą jūsų vaiko atžvilgiu, neskubėkite užtikrinti, kad jį nubausite. Verčiau patikinkite, kad ketinate išsamiai išsiaiškinti nepasitenkinimą sukėlusio elgesio priežastis, arba paaiškinkite, kaip jūs matote situaciją, pateikite savo argumentus, motyvus bei tikslus.

Raskite abiem pusėms priimtina sprendimą. Kai pavyksta suvaldyti emocijas, kai vyksta pokalbis tarp dviejų žmonių, kurie vienas kito klauso ir stengiasi suprasti vienas kitą, daug lengviau išanalizuoti susidariusią situaciją ir rasti priimtina sprendimą. Net jo neradus svarbu, kad išsiskirtumėte suvokę, jog esate skirtingi žmonės, tačiau žiūrite vienas į kitą su pagarba.

Stenkitės dalyvauti bendruose mokyklos renginiuose kartu su vaiku. Tai suteikia jam daugiau saugumo, emocinę ramybę, suvokimą, kad jis jums rūpi ir jūs domitės jo mokykliniu gyvenimu.

**O jeigu
tėvams
pritrūksta
žodžių...**

ŽODŽIAI, KURIAIS GALIMA PASKATINTI VAIKUS

1. Suradai puikų kelią.
2. Tu darai gerą darbą.
3. Šiandien daug nuveikei.
4. Dabar tu tai supratai.
5. Teisingai.
6. Tu eini teisingu keliu.
7. Taip, galima šitaip daryti.
8. Tu puikiai dirbi.
9. Dabar tu „pagavai“ mintį.
10. Tau puikiai einasi.
11. Šitai tau sekasi.
12. Anąkart tu tai padarei.
13. Gerai.
14. Puikiai.
15. Nuostabu!
16. Fantastiška!
17. Labai gerai.
18. Šiandien tu tiesiog viršijai savo jėgas.
19. Kaip tau tai pasisekė?!
20. Taip tikrai daug geriau.
21. Geras darbas, X (vardas).
22. Tai geriausias tavo atliktas darbas.
23. Einasi gerai.
24. Tęsk taip toliau.
25. Tai iš tiesų puiku.
26. Oho! Tai bent!
27. Dirbk taip ir toliau.
28. Jau geriau.
29. Dabar tikrai gerai.
30. Geras sprendimas.
31. Gražiai dirbi.
32. Aukščiausias lygis!
33. Tau tai tikrai nesunku.
34. Aš dar nesu matęs, kad kas nors būtų padaręs geriau.
35. Tau šiandien sekasi geriau.
36. Yra ir toks kelias.
37. Neblogai.
38. Įspūdinga!
39. Tau kasdien vis geriau sekasi.
40. Aš žinau, kad tu gali tai padaryti.
41. Taip ir toliau daryk, tau gerai sekasi.
42. Tu šauniai dirbi.
43. Šiandien tu daug padarei.
44. Taip eidamas pasieksi tikslą.
45. Mėgink! Drąsiau!
46. Dabar tau niekas nesutrukdys siekti tikslo.
47. Tau tai pavyko!
48. Tu viską padarei!
49. Aš didžiuojuosi tavimi.
50. Tu greitai išmoksti.
51. Tu jau beveik supratai.
52. Šaunu!
53. Aš džiaugiuosi matydamas tave taip dirbant.
54. Tai gera pradžia.
55. Man džiugu matyti, kaip tu šiandien dirbi.
56. Tu iš tiesų daug išmokai ir sužinojai.
57. Geriau negu bet kada.
58. Žymus pagerėjimas.
59. Toks darbas mane džiugina.
60. Smagu matyti tave taip besidarbuojantį.
61. Tiesiog stebuklas.
62. Tiesiog idealu.
63. Tu viską padarei gerai.
64. Tavo pastangos labai svarbios.
65. Aš vertinu tai, kad tu stengiesi.
66. Štai ir prisiminei.
67. Tu iš tiesų tobulėjai.
68. Manau, dabar tu viską supranti.
69. Smagu žiūrėti, kaip tu dirbi.
70. Tiksliai pataikei!
71. Gerai padaryta!
72. Neeilinis darbas.
73. Man tai patinka.
74. Tu mane nustebinai.
75. Matau tvarkingai sudėtas knygas. Tu tai padarei!
76. Aš taip gerai nepadaryčiau.
77. Aš manau, kad tai puikus darbas.
78. Malonu dabar užėiti į tavo sutvarkytą kambarį.
79. Malonu tave mokyti, kai tu dirbi.
80. Tu beveik viską įveikei.
81. Aš džiaugiuosi tavo sėkme!
82. Bravo!
83. Sveikinu!
84.
85.
86.

Naudotos literatūros sąrašas:

1. Baumrind, D. The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11 (1), 56-95.
2. Burvytė, S. (2014). Sėkmingo mokymosi mokykloje pagrindas – sukaupta ikimokyklinė patirtis. Prieiga per internetą: http://www.ugdykim.lt/Sekmingo_mokymosi_mokykloje_pagrindas%E2%80%93sukaupta_ikimokykline_patirtis
3. Deny, M. (2012). Kaip sklandžiai mokytis. Vilnius: Baltos lankos.
4. Giedrienė, R. ir Monkevičienė, O. (1995). Kodėl nemiela mokykla? Vilnius: LRŠMM Leidybos centras.
5. Kaip tėvai gali padėti vaikams mokytis. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/gyvenimas/seima/kaip-tevai-gali-padeti-vaikams-mokytis.d?id=56786993>
6. Lehmann, I. (2009). Motyvacija. Kaip tėvai galėtų padėti savo vaikams. Vilnius: Gimtasis žodis.
7. Oaklander, V. (2007). Langas į vaiko pasaulį. Kaunas: Žmogaus psichologijos studija.
8. Paterson, K. (2002). Pasiruošk, dėmesio, mokyk. Vilnius: Tyto alba.
9. Tėvų į(si)traukimas į mokinių ugdymą. Prieiga per internetą: https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/bs_Tevu_itraukimas_i_mokiniu_ugdyma.pdf
10. Vaikų psichologė: svarbu suprasti, kad ne visi vaikai gali būti pirmūnai. Prieiga per internetą: <http://www.mokyklaateiciai.lt/2019/05/12/vaiku-psichologe-svarbu-suprasti-kad-ne-visi-vaikai-gali-buti-pirmunai/>

Paruošė:

Psichologė Aušrinė Mančinskienė

Psichologė Irena Jusevičienė

Psichologė Dalia Račkauskaitė

MOKYTOJAMS

01.

Klasės mikroklimatas

// Kaip kiti galėtų padėti, kad mokymasis būtų sėkmingas?

Kiekvienas mokymasis būtų ne tarp peštukų, vadinamų patyčių maišais. Kad turėtum draugų, kurie padėtų nekreipti dėmesio į tuos pasityčiojimus. Kai apsigini ir vaikai nesityčioja vienas iš kito.

Darius, 10 m., 3 kl.

// Kaip apibūdintum sėkmingą mokinį?

Kai gaunu gerus pažymius, kai darau viską savarankiškai, kai gerai sekasi mokykloje, kai bendrauji su draugais, kai gerai sutari, supranti. Kai gerai sutari su mokytojais.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

// Apibūdink klasę, kurioje norėtum mokytis.

Nežinau. Kaip susiklosto, tai taip ir būna. Vis tiek mokomės kiekvienas sau praktiškai. Bendri darbai būna, tada sunkiau, nes reikia susitarti, o kažkas vienam patinka, kitam nepatinka, ne visusi žmonės įmanoma mėgti, o tada ir prasideda... Pamokų metu tai gerai, kai netrukdo.

Milda, 18 m., IV kl.

// Apibūdink mokinius, su kuriais norėtum kartu atlikti įvairius projektus.

Bendraminčiai.

Darius, 10 m., 3 kl.

Protingi, nelaukia, kad už jį padarysi, nesišaipto iš tavo idėjų.

Milda, 18 m., IV kl.

Klasės mikroklimatas

Žmogaus gyvenimo etapai – vaikystė, paauglystė, jaunystė – susiję su mokymosi veikla mokykloje. Mokykla – tai erdvė, kurioje vaikas tenkina socialinius bei emocinius poreikius. Klasėje vyraujanti bendradarbiavimo ir pasitikėjimo atmosfera padeda vaikui jaustis pilnaverčiu grupės nariu, skatina jį dalyvauti klasės gyvenime. Čia vaikas skleidžiasi kaip asmenybė, mokosi bendradarbiauti, ugdomi gyvenimo įgūdžiai, stiprėja jo savigarba.

Demokratiški, lygiaverčiai santykiai tarp mokinių bei mokinių ir auklėtojo paremti pagarba, neatidėliojamas iškilusių problemų sprendimas prisideda prie saugios, kūrybingos ir konstruktyvios aplinkos kūrimo, kai vaikai gali atskleisti gerąsias savo savybes ir būti savimi bei sėkmingai mokytis [7].

Klasės vadovui, sprendžiant klasės mikroklimate klausimus, padėtų pasitikėjimo ir bendradarbiavimo atmosferos įvertinimas pagal šiuos požymius [14]:

Klasėje priimtos vidaus tvarkos taisyklės; numatomos pasekmės, jei taisyklės pažeidžiamos.

Aiškiai aptartos klasės narių teisės ir pareigos. Jie jaučiasi saugūs.

Vyrauja optimizmas ir pozityvus mąstymas.

Sudarytos sąlygos kiekvieno mokinio ir mokytojo saviraiškai.

Remiamasi mokinių stipriosiomis savybėmis.

Pastebimi ir skatinami kiekvieno mokinio pasiekimai.

Mokiniai didžiuojasi, kad mokosi ir dirba klasėje, jie nori būti kartu.

Vyrauja tarpusavio pagarba ir pagalba.

Asmeniniuose santykiuose vyrauja tolerancija.

Administracija, pedagogai ir tėvai yra vieningi.

Puoselėjamos klasės tradicijos.

Konstruktyviai sprendžiami įvairūs konfliktai.

Kritika konstruktyvi, ji pozityviai priimama.

Gerbiamas klasės auklėtojas.

Mažesnis klasės mokinių sergamumas.

Verta pagalvoti ir apie fizinę klasės aplinką. Praleistas laikas patraukliai sutvarkytoje ir tinkamai suprojektuotoje klasėje, tuo labiau, jeigu prie klasės aplinkos kūrimo prisideda patys mokiniai kartu su mokytoju, padeda [6]

skatinti teigiamą požiūrį į mokymąsi,
užmegzti ryšį tarp mokytojo ir mokinio,
stimuliuoti mąstymą, išradingumą ir
smalsumą,
kelti savigarbą, pasitikėjimą savimi ir
žadinti savivertės jausmą,
stiprinti mokinio atsakomybę, teisingumo
jausmą ir teigiamą požiūrį į mokyklą,
tapti klasei šaunia vieta.

Kartais atrodo, kad klasės mokinių bei mokytojų neformalus bendravimas praranda savo aktualumą. Be to, vyraujantis individualistinis požiūris į žmogų trukdo bendrumo jausmo kūrimui. Dažnai kalbama apie nuotolinio mokymo privalumus ir perspektyvas. Galbūt tai bus nauja erdvė kurti nuoširdžius, palaikančius, paramą teikiančius santykius?

Apskritai paėmus, idealią klasės atmosferą galima apibūdinti taip: „Mokiniai vienas kitam daro didelę įtaką; mokiniai ir mokytojai vieni kitiems patrauklūs; normos tokios, kad palaiko mokymąsi ir skatina individualius skirtumus; bendravimas atviras, būdingas dialogas“ [1].

Klasės mikroklimatas apibūdinamas pagal keturis emocinius rodiklius [12]:

Pasitenkinimas rodo, ar moksleiviams patinka veikla, ar jiems malonu mokytis šioje klasėje.

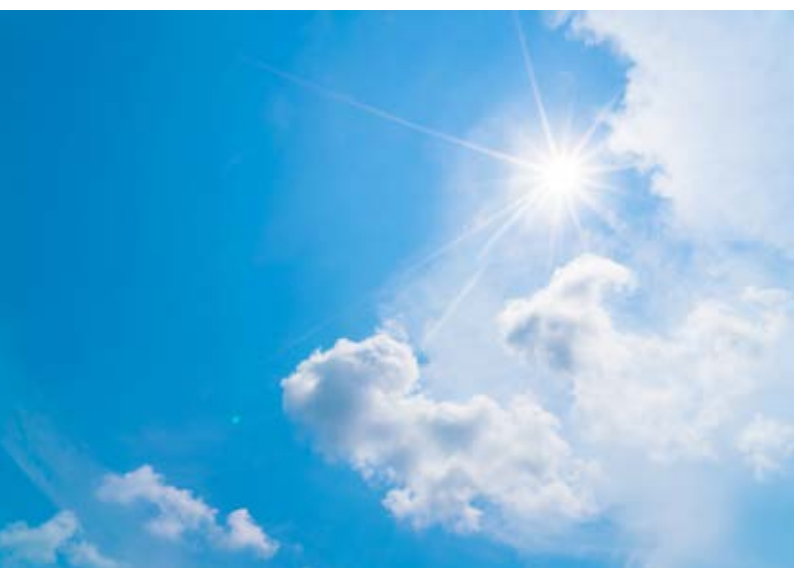
Nesutarimas rodo moksleivių požiūrį į tai, kaip dažnai jų klasės vaikai mušasi, yra nesąžiningi arba nepasitiki vienas kitu, siekia savo, neatsižvelgdami į kitų mokinių norus ir poreikius.

Lenktyniavimas rodo, kaip mokiniai lygiuojasi į kitus. Jei šis rodiklis aukštas, mokiniai mano, kad būtina aplenkti kitus, atlikti darbą geriau, ir jaudinasi, jei to nesugeba.

Prieraišumas rodo moksleivių atsakomybę už kitus, norą draugauti, toleruoti ir padėti kitiems, džiaugtis visos klasės pasiekimais.

Tyrimai rodo, kad klasių, kuriose mokiniai pasiekia gerų rezultatų, pasitenkinimo ir prieraišumo rodikliai yra aukšti, o nesutarimo ir lenktyniavimo žemi [1].

Mikroklimatas mokykloje bei klasės atmosfera apima visus lygmenis: tėvai – mokytojai, tėvai tarpusavyje, mokytojai – vaikai, mokytojai tarpusavyje, vaikai tarpusavyje. Mokytojo vaidmuo, jo asmeninis pavyzdys yra labai svarbus. Klasės atmosfera priklauso nuo klasės auklėtojo požiūrio į žmones ir nuo jo vadovavimo stiliaus. Klasės vadovas turi perteikti pagrindines nuostatas, sąlygojančias gerus santykius. Pagarba kiekvienam mokiniui, lygiateisiškas bendravimas, nuoširdus domėjimasis mokiniais stiprina jų pasitikėjimą savimi, orumą [2].

Susiliejančio ugdymo teorijos atstovai teigia, kad klasė, kaip atvira sistema, sąveikauja su aplinka, taip pat ir tarp klasės narių vyksta tarpusavio sąveika. Kai vienas žmogus grupėje negali atskleisti savo galimybių, tai veikia visos grupės darbą. „Būtent dėl šių veiksnių svarbu skirti laiko tam, kad padėtume vienam mokiniui susitvarkyti su jį jaudinančiu rūpesčiu, nors tai ir neturi nieko bendro su nagrinėjama tema“ [4].

Neigiamą klasės atmosferą sąlygojantys veiksniai, susiję su vaikų išgyvenamais jausmais ir netinkamu jų elgesiu [1], yra šie :

Vaiko išgyvenama baimė dėl pačių įvairiausių priežasčių: dėl atsakinėjimo, vertinimo, per artimo ar per didelio atstumo nuo mokytojo, fizinės ir psichologinės grėsmės iš mokinių pusės.

Vaiko išgyvenamas prislėgtumas, t. y. kai jis nemato jokių šansų sėkmingai atlikti užduotis ir prasmės sunkiau padirbėti, nes mokytojai netiki, kad jis gali sėkmingai dirbti ir kt.

Mokinio padėtis klasėje, kada vaikas jaučiasi atstumtas, nesvarbus.

Rašytos ir nerašytos klasės taisyklės ir normos neveikia ir nepadedą klasei susitelkti.

Labai aktualus klausimas, ar gerai jaučiasi pats mokytojas, kokie yra jo vidiniai resursai.

Bendraklasiai

Klasės gyvenime vykstantys procesai jautriai paliečia kiekvieną jos narį ir tai tiesiogiai daro įtaką mokymosi sėkmei ir vaiko savijautai. Norint suprasti, kodėl vieni mokiniai aktyviai dalyvauja mokyklos gyvenime, jiems sekasi tiek mokytis, tiek bendrauti, o kitiems mokiniams yra sunku įsitraukti į klasės ir mokymosi veiklą, jie turi elgesio problemų, naudinga atkreipti dėmesį į vaiko santykius su bendraamžiais. Vaikui svarbu priklausyti grupei ir jaustis joje reikšmingam. Iš bendraamžių jis siekia draugystės, susidomėjimo bei pritarimo, nori, kad kiti pripažintų jo laimėjimus ir sugebėjimus, nori kurti bendrus planus ir būti lyderiu. Kai grupėje tenkinami vaiko emociniai bei socialiniai poreikiai, vaikas linkęs bendradarbiauti su kitais, pasitikėti jais, stengiasi ir tinkamai elgiasi, net jei grupės veikla jam ir nėra labai patraukli. Nesijausdamas grupės nariu, tačiau siekdamas pripažinimo, vaikas gali naudoti netinkamus būdus ir taip daryti neigiamą įtaką klasės mikroklimatui [1].

Statusas ir vaidmenys

Būdamas grupės nariu, vaikas prisiima tam tikrą vaidmenį joje. Vaidmuo dažnai priklauso nuo to, kokią padėtį grupėje jis užima ir kaip vaidmuo padeda vaikui patirti savo reikšmingumą. Vaikai vienus vaidmenis prisiima patys, kitus grupė ar klasė jiems priskiria. Mokytojai (šeima) taip pat nesąmoningai gali pastūmėti mokinį į vieną ar kitą vaidmenį. Svarbu neleisti susiformuoti nepageidaujamiems, neproduktyviems vaidmenims, juos nutraukti, nes tai trukdo kurti saugią klasės atmosferą ir bendradarbiauti. Literatūroje aprašomi įvairūs vaidmenys: Monopolistas, Atpirkimo ožys, Kankinys, Moralistas, Numylėtinis, Juokdarys, Tylenis, Atstumtasis, Nesimokantis. Neretai patys mokiniai nori „nusimesti“ vaidmenį, tačiau vieni nepajėgūs, nes grupė jiems to tarsi neleidžia. Mokytojas, suprasdamas mokinio elgesio priežastis, gali jam padėti. Labai svarbus pozityvus klasės lyderis, jei jis bendradarbiauja, sutelkia klasės vaikus. Grupės narių sąveiką lyderis veikia neigiamai, jei šis yra neteisingas kitų atžvilgiu, užima ardančią, netolerantišką poziciją, naudojami savo populiarumu siekdamas vien tik asmeninių tikslų [14].

02.

Mokytojas. Asmenybė ir mokymo(si) sėkmė

// Apibūdink gerą mokytoją.

Griežta, bet ne per griežta, maloni, bet ne per daug; nepersistengtų su malonumu ir griežtumu. Bet tokia niekada nebus, nes tada būtų tik robotas. Žmonės yra visokie.

Darius, 10 m., 3 kl.

Geras mokytojas tas, kuris gerai moka išaiškinti savo dalyką ir normaliai bendrauja. Nešaukia, nesinervina, nevaidina kažkokio ypatingo. Nesišaipto.

Milda, 18 m., IV kl

Padedą, paaiškina, pajuokauja. Nerėkia, nepyksta, jei mokinys nesupranta.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

Koks yra idealus mokytojas? Mokinių požiūriu, pelnyti jų pagarbą ir pasitikėjimą labiausiai mokytojui padeda tam tikros jo asmeninės savybės ir požiūris į savo darbą.

Atlikto tyrimo [3] rezultatai rodo, kad labiausiai mokiniams imponuoja mokytojai, kurie „supranta mokinius, kokie jie bebūtų“, „į juos žiūri kaip į sau lygius“, „su juo mokiniai jaučiasi gerai, saugiai“.

Antrasis pagal svarbą mokytojo asmenybės bruožas – linksmumas, šmaikštumas, sveiko humoro jausmo turėjimas. Tuomet pamokų metu vyrauja gera, pakili nuotaika. „Turintis gerą humoro jausmą“, „suprantantis mūsų juokus, kai mes pavargstame“, „nepasiduodantis blogai nuotakai“, - taip apie mokytoją sako mokiniai.

Kaip lygiavertės savybės išskiriamos šios: mokytojo noras padėti mokiniams, galimybė kreiptis į mokytoją pagalbos („gali kreiptis, kai nesupranti“, „mokantis užjausti“, „patariantis“) ir mokytojo reiklumas bei teisingumas („griežtas, bet teisingas“, „vertina teisingai“, „neturintis numylėtinių“).

Minimas ir mokytojo gebėjimas bendrauti („per jo pamokas visada būna taika“, „išklausančias“, „lengvai bendrauja su įvairiais mokiniais“).

Mokiniai pastebi ir mokytojo nusiteikimą, požiūrį į darbą, Mokiniai žavi mokytojas, kuris „iš visos širdies bando išmokyti“, „laimingas savo darbe“, „mokytojas iš pašaukimo“, „atiduodantis save mokiniams“.

Teigiamai vertinami mokytojai, kurie pamokų metu:

skatina mokinius mokytis („suteikia laisvą erdvę mokinio gebėjimams“, „kelia klausimus, kurie reikalauja pamąstyti“),

profesionaliai perteikia turinį („išaiškina taip, kaip niekas kitas“, „randa būdų, kaip neįdomias temas pateikti įdomiai“),

diferencijuoja turinį („pateikia medžiagą taip, kad ji suprantama visiems“),

moko mokinius įvairių mokymosi būdų, taiko šiuolaikinius mokymo metodus („leidžia dirbti grupėse, diskutuoti“),

valdo ugdymo procesą („per pamokas tyla ir darbas verda“).

„Mokinys labai jautrus tam, kaip į jį žiūri mokytojas. Geras jų požiūris į mokinį pakelia jį savo paties akyse. Palankus mokytojo požiūris paveikia gerą, bet dar labiau blogą mokinį“.

(A. Gučas)

Vaikui pradėjus lankyti mokyklą, susikuria nauji vaikų ir jiems reikšmingų suaugusiųjų, t. y. mokytojų, santykiai. Šie santykiai ypatingi tuo, kad bus paremti taisyklėmis, abipusiais įsipareigojimais, atsakomybe. Labai svarbus bendravimo džiaugsmas, nuoširdumas, palaikymas, pagarba.

Pirmokas nori patikti mokytojui ir būti jo teigiamai įvertintas [9].

Mokytojas nuo pirmos dienos mokykloje gali sukurti tokią aplinką, kuri didins arba slopins mokinių pasitikėjimą savimi, jų sugebėjimus, kūrybingumą, padės arba trukdys sėkmingai mokytis. Geras mokytojas padeda vaikams formuoti teigiamas nuostatas mokymosi atžvilgiu, jis pritraukia vaikus į mokyklą, skatina jų mokymąsi, rūpinasi mokymosi motyvais [15].

Mokytojo ir mokinio bendravimo kokybė labai svarbi vaikų mokymosi sėkmei.

Daliai mokinių mokykla yra vieta, kur jie, kaip teigia, patiria pažeminimą, yra prastai vertinami, su jais elgiamasi neteisingai. Mokiniai patiria nesėkmes, jaudinasi dėl blogų pažymių ir konfliktiškų santykių su mokytojais.

Nenorą lankyti mokyklą mokiniai sieja su mokytojo darbu ar elgesiu [15]: mokytojas griežtas, piktas, bara, labiau vertina gerai besimokančius mokinius ir pan. Mokiniai teigia, kad jaučiasi pažeminti, kai mokytojai šiurkštūs, išlieja ant mokinių susikaupusį pyktį, be pagrindo kaltina, draugų akivaizdoje priekaištauja dėl gabumų stokos. Žemina ir pedagogų ironizavimas, akivaizdžios antipatijos ir simpatijos klasėje, neteisingas vertinimas. Mokinius skaudina mokytojų abejingumas, baimės atmosferos pamokoje kūrimas, nepelnyti kaltinimai.

Netinkamo bendravimo padariniai : mokiniams kyla neigiamos emocijos, norisi išlieti pyktį, nepaklusti mokytojų nurodymams, neiti į jų pamokas. Pamokos tampa neįdomios, susilpnėja mokymosi motyvacija. Vaikai pažymi, kad jiems nepatinka tos pamokos, kurias veda nemėgstami mokytojai, o kai nepriimtinas pats pedagogas kaip asmenybė, nepriimtinas ir jo dėstomas dalykas.

Mokytojų ir mokinių bendravimo pobūdis lemia vaikų santykį su mokymusi. Pažeminimai, ironizavimas, pyktis ir kiti netinkamo bendravimo požymiai sukelia neigiamas mokinių emocijas ir silpnina jų mokymosi motyvaciją. Ypač neigiamai tokie santykiai veikia „silpnesnius“ mokinius.

Bendraujant su vaiku yra svarbu:

- rodyti pagarbą, supratimą ir rūpestį;
- akcentuoti vaiko stipriąsias ypatybes, sudaryti sąlygas patirti sėkmę;
- padėti įveikti atsiradusius mokymosi sunkumus;
- skatinti klausti ir atsakyti į visus vaiką dominančius klausimus;
- pastebėti net nedidelę pažangą;
- tikėti vaiko galimybėmis.

Svarbus kasdienis mokytojų elgesys, turintis lemiamos įtakos vaiko savivertei ir mokymosi motyvacijai. Ne mažiau reikšmingas nuoširdus, betarpiškas, atviras bendravimas.

Mokytojui reikėtų:

- Nebijoti būti savimi, atsiskleisti mokiniams: reikšti jausmus, pažiūras, dalytis patirtimi. Tuomet galima tikėtis mokinių atvirumo.
- Bandyti įsivaizduoti save mokinių vietoje, suprasti, kodėl jie vienaip ar kitaip elgiasi. Tai padeda priimti mokinius tokius, kokie jie yra, suprasti elgesio motyvus, ramiau reaguoti į nepriimtina elgesį.
- Nebijoti prisipažinti, kad ko nors nežinai, nesi tobulas.
- Ramiai reaguoti į pastabas ir nuomones apie save; išnaudoti tai geresniam savęs pažinimui.
- Išmokti valdyti emocinę įtampą, sumažinti ją tinkamais būdais.

Mokytojo požiūris ir lūkesčiai daro didelę įtaką mokinių mokymosi rezultatams bei elgesiui [8].

Mokytojo išankstinis nusiteikimas lemia mokinių mokymosi rezultatus. Žinomas eksperimentas, kai mokytojams buvo pasakyta, kad kai kurie jų mokiniai yra išskirtinių gabumų (nors testai nieko išskirtinio nerodė). Mokinių pažangumas iš tikrųjų pakilo.

Mokiniai jaučia, ko iš jų tikisi mokytojas, ir tai daro didžiulę įtaką jų mokymuisi ir elgesiui.

Manymas, kad mokinys yra sąžiningas, kūrybiškas, pasitikintis savimi ar nerimastingas gali pavirsti prognoze, nulemiančia įvykius („išsipildanti pranašystė“), daryti poveikį mokiniams, versti juos atlikti klasės klouno ar agresoriaus vaidmenį.

Nustatytas neigiamų nuostatų poveikis: retesnis ir netikslus grįžtamasis ryšys vaikui, dažnesnė jo elgesio kritika, trumpesnis laikas, skiriamas atsakinėjimui, mažiau patikima darbo, kuriam reikia sumanumo ar pastangų, vaikas sodinimas klasės gale, mažiau laiko mokymosi pagalbai.

Mokytojo tikslas turėtų būti kuo labiau sumažinti savo subjektyvumą ir tendencingumą vertinant mokinį, bendraujant su juo. Mokytojai linkę ignoruoti faktus, kurie neatitinka jų lūkesčių ir įsitikinimų apie vaiką, nesąmoningai leidžia vienam charakterio bruožiui nustumti kitus, blogi mėgstamo mokinio poelgiai ignoruojami.

Dažniausios klaidos, griaunančios mokytojo – mokinio santykius:

Generalizavimas (apibendrinimas). Klišių kartojimas: „Visada darai daug klaidų, niekada neatlieki namų darbų...“.

Ironija ir sarkazmas. Užgaulios pašaipos, „traukimas per dantį“, sarkastiški žodžiai dažnai žemina („Na, ką mūsų profesorius šiandien pasakys?“). Mažesni vaikai neperpranta prasmės, nusivilia, nuliūsta, o vyresnieji įsižeidžia.

Mokinių lyginimas tarpusavyje. Patys vaikai tarpusavyje lyginasi, pavydi vienas kitam. Vaikai sunerimsta, jei kitas vaikas nurodomas kaip pavyzdys. Skaudūs palyginimai įstumia į konkurencinę kovą [9]. Lyginimas nepadaeda kurti gerų santykių nei su vaikais, nei su mokytoja.

Nepastovus vertinimas, neaiškios elgesio taisyklės.

03.

Mokymosi motyvacija mokykloje

Prieš eidamas į mokyklą vaikas jau turėtų norėti mokytis. Motyvacija mokytis susideda iš daugybės elementų, bet svarbiausias jų yra žinojimas, kad esu pajėgus išmokti, galvoti, garsiai reikšti mintis, užduoti klausimus [9].

Žmogaus smegenų veiklos tyrinėtojai mano, kad motyvacija turi biologinį pagrindą. Galvos smegenų sritys, atsakingos už motyvacijos sistemas, aktyvėja, kai valgome šokoladą, kai suprantame sudėtingą uždavinį, patiriame pažinimo džiaugsmą mokydami.

Iš prigimties mūsų smegenys užprogramuotos mokymosi motyvacijai: suvokus, supratęs kažką nauja arba įgijus gebėjimą, jos apdovanoja save išskirdamos laimės hormonus. Kiekvieną kartą mokymosi procesas keičia galvos smegenis.

Vidinė motyvacija – stipriausia ir vertingiausia motyvacijos forma. Ji atsiranda, kai vaikai stengiasi iš smalsumo, malonumo ar susidomėjimo ir tuomet joks išorinis postūmis jiems nereikalingas. Vidinę motyvaciją turinčiam vaikui reikia pateikti kuo įvairesnę mokymo medžiagą.

Išorinė motyvacija orientuota į padarinius (apdovanojimus, bausmes) ir todėl dažnai yra trumpalaikė [10].

Norėdami išlaikyti vaiko motyvaciją pažinti ir mokytis naujų dalykų, turime nuolatos vertinti, pastebėti, pasidžiaugti tuo, ką vaikas jau išmoko ir sužinojo.

Negatyvūs vertinimai ugdo vaiko nepasitikėjimą savimi. Mokytojai, orientuodami į mokinių klaidas, nesėkmes, pateikia daug kritikos ir parašo nemažai neigiamų vertinimų vaikams, kurie yra ne tokie sėkmingi mokykloje.

Taisyklės mokytojui:

Reikia daugiau girti, o ne kritikuoti.

Kritikuokite konkrečius veiksmus, o ne vaiko asmenybę.

Venkite kabinti etiketes.

Nekritikuokite viešai.

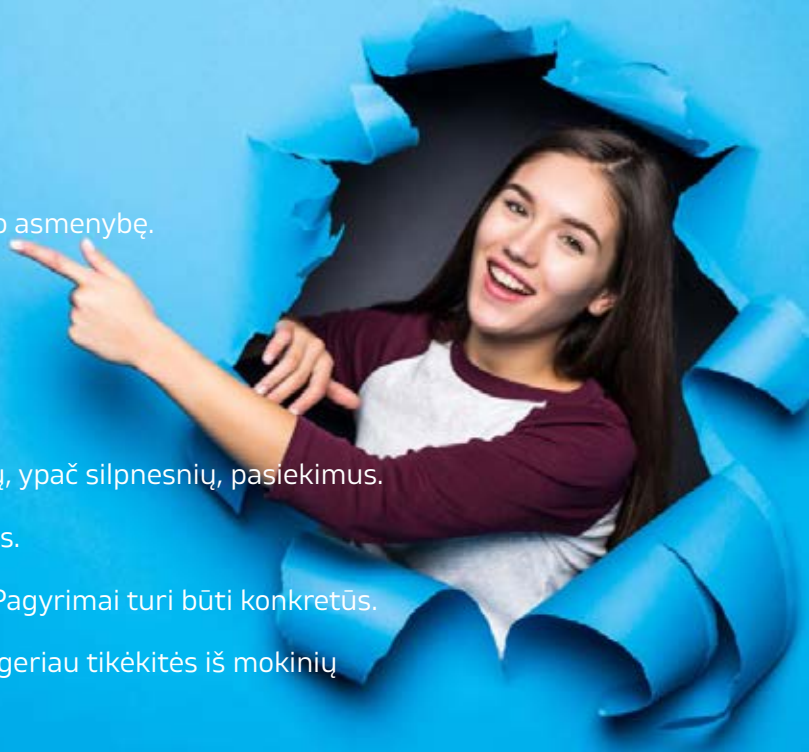
Būkite kantrūs ir tolerantiški.

Atkreipkite dėmesį net į nedidelius mokinių, ypač silpnesnių, pasiekimus.

Vertinkite ne vien rezultatą, bet ir pastangas.

Dažniau paskatinkite, pagirkite, pritarkite. Pagyrimai turi būti konkretūs.

Venkite išankstinių neigiamų nusistatymų, geriau tikėkitės iš mokinių gerų rezultatų. Praneškite jiems apie tai.

Motyvacijos mokytis pokyčiai mokykliniais metais

Atlikti tyrimai rodo, kad dauguma ikimokyklinukų nori eiti į mokyklą ir mokytis [15]. Noras lankyti mokyklą siejasi su jų pažintine sfera: jie nori daugiau sužinoti, išmokti rašyti, skaičiuoti, skaityti. Dalies vaikų noras eiti į mokyklą siejasi su socialine sfera: jie nori sutikti naujų draugų, įgyti naują statusą, patirti naujų įspūdžių. Nedidelė dalis ikimokyklinukų jau yra susiformavę neigiamą nuostatą mokyklos atžvilgiu, atsakymuose nurodo mokyklos baimą, nerimą dėl būsimų sunkumų.

Per ketverius pradinės mokyklos metus mažėja norinčių mokytis mokinių. Baigdami ketvirtą klasę, beveik trečdalis mokinių praranda norą mokytis [15].

Noro mokytis praradimas labiausiai susijęs su mokykla.

Trečioje klasėje pastebimas didžiausias teigiamų emocijų ir noro mokytis sumažėjimas. Manoma, kad trečioje klasėje pats mokinio statusas praranda emocinį patrauklumą, mokytojas praranda buvusį autoritetą, vyrauja poreikis įsitvirtinti klasės kolektyve.

Pagrindinio ugdymo pradžia – antrasis laikotarpis, kai mažėja mokinių mokymosi motyvacija. Išryškėja paauglių mokymosi motyvacijos skirtumai, susiformuoja problemiška grupė – vaikai, kurie pakankamai gabūs, bet menkai motyvuoti mokytis.

Kritinis šiuo atžvilgiu mokymosi laikotarpis – 7-9 klasės, kai blogėja vaikų pažymiai, santykiai su mokytojais tampa konfliktiški, praleidžiamos pamokos, dalis vaikų „iškrenta“ iš mokyklos.

Teigiami mokymosi motyvai nenorinčių mokytis mokinių grupėje silpnėja jiems augant – pradinukų jie daug stipresni nei paauglių („noriu daugiau žinoti, mokėti“; „man malonu ir įdomu atlikti mokyklines užduotis“). Kai kurie neigiami motyvai, susiję su socialine prievarta, tampa vis stipresni: bijau tėvų ir mokytojų, lankau mokyklą, nes nėra daugiau ką veikti. Paaugliai vis labiau suvokia savo nenorą mokytis, bet tai daryti yra priversti, nes to reikalauja tėvai, mokytojai, visuomenė.

Gerokai praranda savo motyvuojančią galią nuostata „gerai besimokantį gerbia klasės draugai“: paauglių grupėse bendraamžiai vertinami už kitas savybes, ne už mokymosi rezultatus; pradinėse klasėse mokymosi kokybė daug svarbesnė siekiant aukštesnio statuso klasėje.

Tėvų ir mokytojų palankumo siekimas vaikams augant vis silpniau motyvuoja mokytis: bendraamžiai tampa vis reikšmingesni paauglių gyvenime, tėvai ir mokytojai praranda buvusį autoritetą.

Materialinio atlygio motyvas augant silpnėja. Vaikai daug kartų nusivilia, kai stengdamiesi dėl materialinio atlygio taip ir nepatenkina tėvų lūkesčių.

Kaip parašyti pažymį?

Tai vienas iš sudėtingiausių mokytojo uždavinių. Nors pažymys yra skirtas įvertinti mokinio žinias ir įgūdžius, mokymosi pasiekimus įsisavinant mokomąją medžiagą, labai dažnai yra diskutuojama apie vertinimo teisingumą ir objektyvumą.

Tyrimai rodo, kad mokytojai dažniausiai linkę vertinti pagal užduoties atlikimo tempą, laiką, o pažymys rašomas remiantis gana subjektyviais sprendimais.

Kas turi įtakos mokytojo apsisprendimui?

- Mokytojo nuomonė apie vaiko gabumus ir pastangas;
- mokytojo požiūris į mokiniui namuose teikiamą pagalbą;
- vaiko elgesys klasėje;
- užduoties sudėtingumas;
- ar mokinio tėvai dalyvauja mokyklos gyvenime;
- mokytojų simpatijos ar antipatijos;
- ankstesni mokinio pažymiai, klasės pažangumo lygis [15].

Pastebima tendencija: gabių vaikų darbuose mokytojai praleidžia daugiau klaidų, negabių – ieško visų klaidų, nes mano, kad jų turi būti.

Skaudi mokyklinė patirtis – mokinys gauna blogesnę pažymį nei jis galėtų būti. Mokiniai jaučia, kai mokytojas rašo pažymį neteisingai. Dėl to jie jaučiasi nuskriausti, kyla konfliktų.

Vertinimas pažymiais išprovokuoja nerimo būsenas, mokiniai jaučia grėsmę, kuri didėja kontrolinių darbų metu.

Jei pažymiai tampa pagrindiniu mokymosi tikslu, jie neatitinka tų funkcijų, dėl kurių buvo sumanyti. Pažymiai padeda susiformuoti stereotipams: geri pažymiai – geras vaikas.

Pažymiai kelia nerimą, baimę, neapykantą, polinkį apgautinėti: dalis mokinių geresnius pažymius gauna nesąžiningais būdais.

Vertinimas pažymiais neretai mokinius veikia demotyvuojančiai dėl savo subjektyvumo, neteisingumo, saviraiškos ribojimo.

Gaudami gerus pažymius, vaikai patiria daug teigiamų emocijų.

Blogi pažymiai kelia liūdesį, nusivylimą, pyktį, baimę.

Mokiniai ypač jaučia, kada mokytojai su jais nuoširdūs, sąžiningai juos vertina. Tiek mokinius girti, tiek kritikuoti, parašyti vertinimą pažymiu reikia labai argumentuotai.

04.

Konfliktinės situacijos mokykloje

2014 m. atlikta socialinių pedagogų apklausa atskleidė, kad Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose [18]:

konfliktas dažniausiai apibūdinamas kaip muštynės, pykčiai, smurtas, nesutarimai, agresija, nesusikalbėjimas ir iš dalies asocijuojasi su baime;

kasdien susiduriama su mokinių tarpusavio nesutarimais, dažniausiai vyrauja mokinių ir mokytojų nesutarimai bei patyčios tarp mokinių;

didelė psichologinio smurto raiška: mokiniai konfliktų metu grasina ir gąsdina, prasivardžiuoja, persekioja socialiniuose tinkluose ir nuteikia vienus prieš kitus;

sprendami konfliktines situacijas, kompromisą dažniausiai atranda pedagogai ir mokiniai, tačiau tarpusavio konfliktuose mokiniai savo interesus siekia patenkinti bet kokia kaina.

Konfliktų sprendimas mokyklose yra tradiciškai hierarchinis [18]. Daugelis pedagogų laikosi nuomonės, kad konfliktų geriau vengti arba su jais nesusidurti. Kaip mokytojai skundžiasi „sunkiomis“ klasėmis, taip ir mokiniai skundžiasi kai kuriais mokytojais. Jie apie tai kalba tarpusavyje, namuose, kartais su kitais mokytojais, kuriuos laiko geranoriškais ir kuriems jaučia simpatiją.

Paprastai mokiniams primenama, kad pamokoje reikia dirbti arba kritika ignoruojama. Atviras šios problemos sprendimas galėtų ilgam laikui pagerinti padėtį.

Daugeliui mokytojų sunku atvirai priimti mokinių kritiką, kadangi mokykloje nebuvo galima atvirai kritikuoti autoriteto. Daug mokytojų galvoja, kad jie negali padaryti klaidų, kitaip bus blogi mokytojai, todėl jiems sunku susitaikyti su mokinių kritika [18]. Norint sėkmingai spręsti konfliktus mokykloje, reiktų ugdyti mokinių ir mokytojų socialines ir bendravimo kompetencijas, kurios reikalingos konstruktyviai spręsti konfliktus.

Ką reiškia mokėti ginčytis?

- Sugebėti aktyviai klausytis,
- suprasti kitą asmenį,
- sugebėti suvokti ginčo dalyvių interesus,
- sugebėti išreikšti savo interesus.

Konfliktai tarp mokinių ir ypač jų sprendimo būdas turi įtakos mokyklos mikroklimatui. Į kai kuriuos konfliktus, ypač tuos, kurie trukdo vesti pamoką, mokytojai reaguoja. Dalį jų išsprendžia ir patys mokiniai.

Dažniausios priežastys, dėl kurių kyla konfliktai mokykloje:

- skirtingas suvokimas,
- skirtingi interesai,
- skirtingi psichologiniai poreikiai.

Jei konfliktas iškyla tarp mokinių, mokytojas turi būti pagalbininkas, o ne teisėjas. Geriausia, kai mokiniai patys išsprendžia savo konfliktą.

Pagrindinės konflikto sprendimo taisyklės:

- dalyviai išdėsto savo požiūrį į konfliktą,
- klausama apie ginčo motyvus ir jo užkulsius,
- paprašoma apsikeisti perspektyvomis,
- jų prašoma pasiūlyti konflikto sprendimą.

Mokytojo žingsniai iškilus konfliktui su mokiniu:

- pakalbėkite apie vaiko jausmus ir poreikius,
- pakalbėkite apie savo jausmus ir poreikius,
- kartu bandykite rasti abiem priimtina sprendimą,
- užrašykite visus abiejų pasiūlymus nevertindami jų, nuspręskite, kuris pasiūlymas yra priimtinausias ir kurį įgyvendinsite [1].

Įvykus mokinio konfliktui su mokytoju tėvų dalyvavimas – būtina sprendimo ieškojimo dalis.

Mokyklos uždavinys – paskatinti tėvus dalyvauti ir konstruktyviai spręsti iškilusias problemas kartu su vaiku ir mokytoju.

Tėvų ir mokytojų konfliktai

Mokytojams ir tėvams nemalonu, kai kyla konfliktų dėl vaikų. Tėvai gerai pažįsta savo vaiką, atstovauja jo interesams ir, jei jų vaikas kritikuojamas, dažnai įsižeidžia. Mokytojai mato vaiką kaip mokyklos bendruomenės dalį. Kai kuriems vaikams sunkiau sekasi mokytis, kitus reikia dažniau drausminti. Tinkamai išsprendus konfliktą mokytojai ir tėvai turėtų rasti bendrą kalbą, t. y. tėvai įvertina mokytojų pedagogines pastangas, o mokytojai gerbia tėvus ir jų vaidmenį auklėjant vaiką [18].

05.

Namų darbai mokymo(si) sėkmei

// Ar įsivaizduoji ateities mokyklą be namų darbų?

Nelabai... Tiesiog jie būtų lengviau padaromi.

Darius, 10 m., 3 kl.

Žinoma.

Milda, 18 m., IV kl

Galbūt... Nematau. Namų darbai turi būti skirti vienam žmogui, kuris kažko nesuprato, arba darbai, kurie nebuvo atlikti mokykloje, ar kartojimo užduotys prieš atsiskaitymus.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

// Kas galėtų sumažinti namų darbų apimtį?

Tai jau tik mokytojas sprendžia.

Milda, 18 m., IV kl

Galėtų sumažinti tai, kad mokiniai „nešauda varnų“ ir kad jie daugiau dirba..

Darius, 10 m., 3 kl.

Niekas, nes kad ir labai gerai dirbame pamokoje, niekas nesikeičia. Požiūris nesikeis.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

Namų darbai – sudėtinė mokymosi proceso dalis, svarbi vaiko, mokytojo ir tėvų bendradarbiavimo sritis. Namų darbai vis dar neretai sukelia diskusijų tarp mokytojo, tėvų ir vaiko. Kaip skiriamus namų darbus paversti bendradarbiavimo siekiu, skatinančiu sėkmingą vaiko mokymąsi?

Mokymasis – nuolatinis, nenutrūkstamas procesas, kuris vyksta mokykloje, klasėje, pamokoje, neformaliojo ugdymo būreliuose, namuose ir kt.. Mokytojas turėtų skatinti ir siekti, kad vaikas kuo daugiau mokytųsi ir išmokyti pamokoje, nebijotų klausti, aiškintis. Vaikui derėtų namų darbus atlikti pačiam, savo jėgomis arba tik su minimalia kitų pagalba. Tėvai turėtų sudaryti sąlygas savo vaikui mokytis ir suteikti minimalią pagalbą ruošiant namų darbus, kai iškyla sunkumų. Svarbu nepamiršti, kad namų darbai skiriami ne tėvams.

Ko mokytojas tikisi iš tėvų, kai vaikas ruošia namų darbus? Ar mokytojas gali užtikrinti, kad namų darbai bus atlikti, ir ką daryti, kai jie neatliekami? Jei mokytojas nusprendė skirti namų darbus, jam gali būti naudinga [6]:

- užrašyti namų darbų strategiją aiškiai, paprastai;
- išdalinti tai visiems tėvams, kad jie pasirašytų ir grąžintų;
- pradėti tai daryti mokslo metų pradžioje;
- turėti savo požiūrį ir tikslus;
- nuolat informuoti tėvus;
- aiškiai, suprantamai išdėstyti, ko tikimasi;
- įvardinti, kokios tėvų pagalbos vaikui gali prireikti;
- nuosekliai daryti tai, kas pažadėta.

Mokytojas geriau už tėvus žino ir geba parodyti, kaip vaikui atlikti namų darbus, paaiškinti, ką reikia padaryti, kaip ir kur rasti atsakymus. Tinkamai paskirti ir atlikti namų darbai – prasminga veikla, tačiau tam, kad ji būtų efektyvi ir naudinga, mokytojas turėtų ją tinkamai ir tikslingai paskirti.

Būtina atkreipti dėmesį į šiuos aspektus:

Ar namų darbų reikia?

Mokytojui svarbu apmąstyti, ar konkrečių namų darbų iš viso reikia. Ar jie reikalingi, priklauso nuo daugelio priežasčių, pavyzdžiui, kokio amžiaus ir kokių gebėjimų vaikui bus skiriami namų darbai ir kt.

// Ar reikalingi namų darbai?

Na... Kai reikia perskaityti knygas, pvz., tai klasėje nepadarysi. Prieš atsiskaitymus, kontrolinius pasikartoti reikia irgi namuose. Uždavinius paspręsti...

Milda, 18 m., IV kl

Manau, kad nelabai. Kažkiek jie reikalingi, bet kad jų neužduotų labai daug (užtenka 1 lapo, gali būti ir dvipusis).

Darius, 10 m., 3 kl.

Aš manau, kad namų darbai turėtų būti tie darbai, kurie nebuvo užbaigti klasėje. Bet taip nėra... Užduoda atskirą užduotį.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

Kokie yra namų darbų skyrimo tikslai?

Pirmiausia mokytojui svarbu apgalvoti namų darbų užduoties tikslą. Jei užduotį galima atlikti klasėje, taip geriau ir padaryti. Klasė - ta aplinka, kurioje galima kontroliuoti, juk pamokoje stebima, suteikiama parama, pastiprinimas, mokymosi procesas mokiniui naudingesnis ir malonesnis [6].

Kokie yra namų darbų skyrimo principai?

- 1 Tikslingumas, naudingumas, prasmingumas.** Skiriamos namų darbų užduotys turėtų atitikti mokymo(si) turinį ir tai, ko mokytasi pamokoje. Motyvuojančių namų darbų užduočių skyrimas padės vaikui suvokti namų darbų prasmę: kodėl jis privalo juos atlikti ir kas nutinka, kai jie neparuošiami. Namų darbų užduotis neretai vertėtų mažinti iki minimumo, skirti prasmingesnes ir trumpesnes.

// Ar namų darbai padeda prisiminti, įsiminti tai, ko mokėtės mokykloje?

Man taip.

Milda, 18 m., IV kl

Man tai nelabai. Nes namų darbai būna absoliučiai kita tema, pvz.: mokėmės lygtis, uždavė daugybą.

Darius, 10 m., 3 kl.

Nebent pasikartoji temą, uždavinį, skyrių.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

2 Konkretumas, aiškumas ir informatyvumas. Mokytojui siūloma konkrečiai ir aiškiai suformuluoti namų darbų užduotį, įvardinti namų darbų (si) vertinimo kriterijus, suformuluoti ne tik namų darbų atlikimo terminą, bet ir įvardinti, kiek laiko gali užtrukti juos atlikdami; aptarti su vaikais namų darbų sudėtingumą ir mokymosi būdus. Ne mažiau svarbus ir grįžtamasis ryšis bei pasiūlymai, kaip vaikai gali patobulinti atliktą namų darbą.

// Kiek laiko per dieną skiri namų darbų atlikimui?

Daugiausia tai 1 val., kartais ir daugiau.

Darius, 10 m., 3 kl.

Kaip kada. Kartais valandą, kartais kelias. O ir visą savaitgalį.

Milda, 18 m., IV kl

Žiūrint kiek užduoda. Įprastai 1 - 2 val.

Pavyzdžiui, knygos aprašymas trunka iki 3 valandų.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

3 Nuoseklumas. Mokytojas neturėtų skirti namų darbų, siekdamas kompensuoti pamokas, kurios neįvyko dėl įvairių priežasčių. Svarbu ne tik nuosekliai tikrinti, į(si)vertinti, bet ir aptarti namų darbus kartu su vaikais. Jei vaikai ilgą laiką stropiai atlika namų darbus, tačiau jie nebuvo įvertinti, aptarti, ilgainiui jie gali prarasti motyvaciją ne tik daryti namų darbus, bet ir iš viso mokytis. Mokytojui derėtų namų darbus skirti pamokoje.

// Ar mokytojai laiku patikrina ir aptaria namų darbų užduotis?

Nežinau, turbūt normaliai.

Darius, 10 m., 3 kl.

Paskutinėse klasėse praktiškai netikrina, klausia, ar supratom, viskas pavyko. Vis tiek kontroliniai svarbiausia, per juos ir pasimato kas ir kaip.

Milda, 18 m., IV kl

Ne visi. Kiti tik paklausia, ar viskas buvo aišku ir netikrina. O kiti patikrina. Kiti pavėluotai patikrina.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

4 Individualumas. Siekiant diferencijuoti ir individualizuoti namų darbų užduotis, atsižvelgiama ne tik į individualius vaiko gebėjimus, amžių, poreikius, bet ir į individualią vaiko pažangą, numatytus mokymosi tikslus. Reikalinga pagalba aptariama su vaiku, tėvais, klasėje dirbančiais mokytojais, klasės vadovu, švietimo pagalbos specialistais.

// Kokių namų darbų užduočių geriau atsisakyti?

Sakyčiau, ten kur yra klausimai ne pagal amžių. Pvz., kur apie rūkymą, nes tai jau daugiau tai jo reklama.

Darius, 10 m., 3 kl.

Kurios užima daug laiko, o naudos ar duoda, tai nežinau...

Milda, 18 m., IV kl

Nekūrybinių užduočių geriau atsisakyti. Turėtų būti užduodamos kūrybinės užduotys.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

// Kokių namų darbų užduočių mokiniai niekuomet nenorės atlikti?

Kur reikia mintinai „iškalti“, nors prasmės nėra.

Milda, 18 m., IV kl

Niekad tokių, kai visai neįdomu. Aš visada noriu atlikti tas užduotis, kurios susijusios su kompiuteriniais žaidimais ir su molekulėmis.

Darius, 10 m., 3 kl.

Ilgų užduočių, bandymų, pavyzdžiui, gamtoje.

Jokūbas, 12 m., 6 kl.

Kitokie mokymosi namuose būdai.

Namų darbų užduotys, kurias galima lengvai pritaikyti gyvenime, bus geriau vaiko priimamos ir efektyvesnės, veiksmingesnės. Galima pritaikyti tokius mokymosi namuose būdus [6]:

Pokalbiai su tėvais ir kaimynais. Informacijos rinkimas apie jų praeitį, patirtį, nuomones, žinias ir t.t.

Televizijos žiūrėjimas. Mokytojas gali skirti užduotis, kur reikėtų remtis naujausiais filmais, mokslo žiniomis, reklama, įvairiais socialiniais tyrimais, istorija ir t.t.

Valgio gaminimas, sodininkystė, modelių konstravimas. Vaikas gali panaudoti įvairius matavimo prietaisus, mokyti klasifikuoti, analizuoti.

Dienoraščio rašymas. Poezija, trumpi pasakojimai ir t.t.

Eksperimentai. Gali būti atliekami ir su įprastais namų apyvokos reikmenimis.

Schemos. Veiksmingas būdas paprašyti vaiko sudaryti to, ką jis mokėsi tą dieną, schemą. Toks būdas padeda vaikui pakartoti, įsiminti, apmąstyti, padeda formuluoti klausimus apie tai, ko mokomasi.

Vaikas linkęs daryti tai, kas jam patinka ar kas labiausiai sekasi. Derėtų apmąstyti ir įvertinti ne tik tai kas, bet ir kaip, kam ir kodėl užduodama. Gal ką nors dar būtų galima ir reikėtų pakeisti?

Naudotos literatūros sąrašas:

1. Butkienė, G. ir Kepalaitė, A. (1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas. Vilnius: Margi raštai.
2. Gailienė, D., Bulotaitė, L. ir Sturlienė, N. (1996). Aš myliu kiekvieną vaiką. Apie vaikų psichologinio atsparumo ugdymą. Vilnius: Margi raštai.
3. Galkienė, A. (2011). Šiuolaikinio mokytojo vaizdinys: mokinių požiūris. *Pedagogika*, 101, 82-90.
4. Grendstad, N. M. (1996). Mokyti – tai atrasti. Vilnius: Margi raštai.
5. Jablonskienė, A. Šiuolaikinio pedagogo vaizdinys mokinių požiūriu. Prieiga per internetą: <https://vb.vdu.lt/object/elaba:1800753/>
6. Jensen, E. (2001). Tobulas mokymas. Vilnius: AB OVO.
7. Johansen, B. A., Rathe, A. L. ir Rathe, J. (1999). Vaiko galimybės ir mokykla. Vilnius: Margi raštai, 1999.
8. Kyburienė, L. (2006). Klasės valdymo psichologiniai aspektai. Kėdainiai: UAB Ciklonas.
9. Kurienė, A. (2016). Kaip užauginti žmogų. Vilnius: Alma litera.
10. Lehmann, I. (2009). Motyvacija. Kaip tėvai galėtų padėti savo vaikams. Vilnius: Gimtasis žodis.
11. Lepeškienė, V. (1996). Humanistinis ugdymas mokykloje. Vilnius: Valstybinis leidybos centras
12. Martinėnienė, R. (1994). Kokia klasė mums patiktų? *Mokykla*, 9.
13. Mediacija (2016). VšĮ „Gelbėkit vaikus“. Prieiga per internetą: <https://www.gelbokitvaikus.lt/sites/gelbokitvaikus.lt/files/Mediacijos%20leidinys.pdf>
14. Pivorienė, R.V. ir Sturlienė, N. (2005). Mūsų klasė. Knyga klasės auklėtojui. Vilnius: Tyto alba.
15. Rupšienė, L. (2000). Nenoras mokyti – socialinis pedagoginis reiškinys. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
16. Shapiro, D. (1996). Konfliktai ir bendravimas. Vadovas po konfliktų valdymo labirintą. Vilnius: Atviros Lietuvos fondas.
17. Slušnys, L. ir Šukytė, D. (2014). Dėmesio: paauglystė. Tėvų knyga. Vilnius: Tyto alba
18. Will, H.D. ir Ramdohr, S. (2015). Mediacijos vadovas socialiniams pedagogams. Vilnius: VšĮ „Pagalbos paaugliams iniciatyva“.

Iliustracijos: www.pixabay.com, www.freepik.com, www.pexels.com, unsplash.com, www.shutterstock.com

Paruošė:

Psichologė Aušra Barniškienė

Psichologė Raimonda Butkevičienė

Psichologė Emanuelė Jurevičiūtė

Socialinė pedagogė Kristina Dubienė